

összetartozását jelezni hivatott két szó tág jelentéstartalma is jelez. E részben szerepel Kenyeres János írása, melyben a szerző művészeti alkotások, főleg szépirodalmi szövegek elemzésén keresztül ismerteti a posztkoloniális kritikái diskurzust és annak kapcsolatát a kanadai multikulturalizmussal, rámutatva a bennszülöttel, a mással való azonosulás tendenciáira és annak implikációira. Nagy Judit Bánhegyi Mátyással közösen jegyzett tanulmányában *A Cultural Reader on Aboriginal Perspectives in Canada* című oktatási segédanyag történetét és felépítését mutatja be, majd pedagógiai és metodológiai szempontból elemzi a kiadvány használati lehetőségeit.

Az utolsó, *History and Policy Making* címmel ellátott részben a bennszülöttek politikai, jogi helyzetével, a kisebbségi jogok történelmi változásaival, területi változataival foglalkozó írások kaptak helyett a tisztán történeti jellegű írások mellett. Utóbbi kategóriába tartozik Vassányi Miklós írása, mely a tíz fennmaradt izlandi évkönyv bemutatása után a Grönlandra vonatkozó feljegyzéseket tekintti át, rámutatva az Izland és Grönland között egészen a 15. századig fennmaradó kapcsolatokra, mindezt az Újvilág felfedezésének történetében elhelyezve. Sepsi Enikő és Pákozdi Csaba cikkükben a kanadai, különösen a québeci frankofón kisebbség nyelvi helyzetét hasonlítják össze a nyelvvel kapcsolatos érzések irodalmi, szubjektív és a

nyelvi jogok objektív szintjén a magyar kisebbségek, különösen az erdélyiek állapotaival.

A szerkesztés szinte kifogástalan, elütések, nyelvi hibák alig találhatóak a kötetben. A tanulmánykötet ugyanakkor talán könnyebben forgatható lenne, ha minden írás előtt angol nyelvű rövidlet (is) állna. A négy fejezet bár hosszúságát tekintve nagyjából arányos, de a harmadik fejezetre inkább a *Miscellaneous* cím lenne találó. A tanulmányok által érintett területek miatt felvetődik, hogy Közép-Amerikát, legalábbis az antropológiában, külön kulturális régióként kezelik, így talán pontosabb lett volna a címbe Mezoamerikát is belefoglalni.

A posztkolonialista szempont érvényesítése szinte az összes írást jellemzi, néhány szerző ezen továbbmenve politikai, aktivista vagy kultúrakritikus hangot is megüt. A területi szempontok és az őslakosok helyzetére vagy ábrázolására való koncentráció mellett talán még ez a szemlélet kapcsolja össze az írásokat, egységesebb kultúratudományi jelleget adva a kötetnek. A könyv összességében fontos segédanyag lehet a néprajzi kutatások számára. Mindezen túl örömdetes, hogy magyar kutatók közreműködésével jelenik meg egy tartalmát tekintve színes, igényes, amerikai őslakos kultúrával foglalkozó tanulmányfüzér külföldön.

Bakos Áron

A honismereti oktatás távlatai egy Aranyos-vidéki példán keresztül

Keszeg Vilmos: Aranyos-vidék. Honismereti könyv.

Kriza János Néprajzi Társaság – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kvár 2014. 478 old.

Az 1868-ban, Eötvös József minisztersége alatt hatályba lépő népoktatási törvény minden felnőtt számára kötelezővé tette gyermekei, gyámoltjai iskoláztatását. Ekkor vált közüggé a felnövekvő nemzedékek oktatását és nevelését célzó tanítás rendszerszintű fejlesztése. Az oktatás versenyképessé, korszerűvé tételének mikéntje tudományos és politikai fórumokon azóta is folyamatosan

napirenden van. Ebbe a törekvésbe illeszkedik az az elgondolás is, miszerint a nép- és honismeretnek az iskolai oktatás keretei között helyet kell biztosítani. Ma a sajtó és a digitális világ kínálta lehetőségek révén a távoli vidékek jellegzetességei is könnyen megismerhetők.

Ugyanakkor szembeötlő, hogy korunk új mediális és társadalmi viszonyai között a családi

Virginás-Tar Emese (1990) – néprajzkutató, referens, Romániai Magyar Demokrata Szövetség, Kolozsvár, virginasemese@yahoo.com

beszélgetésekre szánt idő lecsökkent, és így a lokális értékekre, kulturális és természeti örökségre vonatkozó tudás átadásának lehetséges alkalmai is lerövidültek vagy teljesen megszűntek. Ennek pótlásaként a formális oktatásnak – rendszer-, intézményi vagy pedagógusi szinten – mielőbb át kellene vállalnia a különböző tudományágak helyi vonatkozásainak, gyűjtőfogalommal élve a *honismeret* tanítását. Keszeg Vilmos az Aranyos-vidékről ezt a továbbadásra érdemes tudást teszi közzé terjedelmes munkájában.

A 19. század második felétől fellendülő néprajzi kutatómunka az Aranyos-vidékre is kiterjedt, mégis – a többi székely székhez viszonyítva – ez a tájegység kevésbé tudta a tudományos érdeklődést felkelteni, és a néprajzi szakirodalomban is napjainkig alulreprezentált. Az első jelentős, több témát magába foglaló kutatási tevékenység Orbán Balázs nevéhez fűződik, később Jankó János írásai irányították a figyelmet az Aranyos folyó környékén elterülő településekre. A 20. század során többen vizsgálták a nyelvjárást, a hiedelemvilágot, a népi építészeti, a népesedési tárgykörében, de szintetizáló munka ma így nem készült.

Keszeg Vilmos szájhagyomány, szakkönyvek, levéltárak forrásanyagát felhasználó kutatómunkája 2002-ben kezdődött. A kötet ajánlásában a szerző így határozza meg a kiadvány célközönségét: ez a munka azoknak az aranyos-vidéki fiataloknak szól, akik többet kívánnak tudni a régió történelméről, néprajzi és természeti nevezetességeiről, meghatározó személyiségeiről, illetve mindazoknak, akik érdeklődéssel fordulnak a tájegység jellegzetességei iránt. Valójában szélesebb azok köre, akiknek az olvasmányélményen túl, javára válhat a kötet. Szaktól függetlenül használható minden olyan pedagógus által, aki úgy véli, fontos a közvetlen környezetünkről szerzett tudás és hogy életterünk megismerése erősíti az identitástudatot, segít eligazodni a világban.

A szerző munkáját tananyagként képzelem el, új távlatokat nyitva ezáltal a honismeret iskolai oktatásának. Ugyanakkor módszertani segédanyagként szolgálhat olyan szakembereknek, akik hasonló jellegű gyűjtői és írói tevékenységbe kezdenének.

A könyv nyelvezete, szándékához igazodva olvasmányos, nem használ szakterminusokat és lábjegyzeteket. A gazdag fényképanyag, térképek és táblázatok átláthatóvá és szemléletesé teszik, így vonzóvá lesz a gyakori vizuális ingerekhez szokott fiatal generációk számára is.

Keszeg Vilmos kötetében képlékenyen alakítja a tudományterületek választóvonalairól kialakított elképzeléseinket, a cél érdekében elmosódnak a diszciplínák határai. Minden szerkezeti egységnek elengedhetetlen tartozéka a témához kapcsolódó, sokszínű és változatos feladatsor, kérdés vagy olvasmány.

A kötet szerkezeti felépítését tekintve négy fejezetre tagolódik: egy általános bevezető részre, a helyiek életformáinak bemutatására, a vallásos és kulturális élet ismertetésére, valamint a hagyományok bizonyos szegmenseinek áttekintésére. Minden fejezet tematizáló kulcsszavakkal kezdődik és irodalomjegyzékkel zárul.

Az *első fejezetben*, az Aranyos-vidék földrajzi és néprajzi körülhatárolásában több térkép segíti a vizualizálást. Részletesen informálódhatunk a történelem során alakuló székely, magyar, román népesedési viszonyokról, közigazgatási egységekről, korszakoknak megfelelően a térség politikai eltiűnének alakulásáról. Fontos, hogy a teljes kötetben tetten érhető a múltat és jelent összekötő folytonos vonalvezetés, a szerző nem szorítkozik történelmi adatok közlésére, az aktuális helyzetet is ismerteti. A szülőföldünk kultúrája nem egy állandósult és konceptualizált tartalom, ide tartoznak a folyamatosan alakuló természeti, tárgyi és szellemi értékek is. A szerző a tájegység négy kistáját alkotó település mindegyikéről rövid leírást, többről történelmi forrásokból, lokális mítoszokból, történelmi eseményekre emlékező gyűjtésekből olvasmányt közöl.

Az *Életfomra* című fejezetben elsőként – a létfenntartás logikáját megkerülve – a beteggondozás, orvostudomány történeti alakulásába, népi gyógyászattal való összefonódásába nyújt betekintést. A földgáz megtalálása, vezetéképítés, a gazdasági fejlődés alapmotívumaként számon

tartott vasúthálózat kiépítésének bemutatása mellett, érdekességként megtalálható az 1905-ből származó Torda irányába közlekedő szerelvények egyik menetrendje.

Gazdálkodásra, állattartásra az aranyos-vidéki termőföldek különösen alkalmasak voltak. Az Aranyos és Maros völgye gabonatermesztésre, a magasabb füves területek marhatartásra, az erdők közelében lévő területek fakitermelésre és pásztorkodásra bizonyultak a legmegfelelőbbnek. Az aranyosszékiek az itt termesztett növényeket a környékbeli városok vásárain értékesítették egészen a 20. század második feléig, a hatalomra kerülő politikai elit által bevezetett országos gazdasági változásokig.

A kötetben az egyénileg és közösségben végzett hagyományos és modern gazdasági tevékenységekkel, kihalt és fellendült mesterségekkel ismerkedhetünk meg, majd a migráció formáiról, a sóbányászat jelentőségéről és a termékek értékesítésének mikéntjéről, bejártott útvonalairól olvashatunk.

Vallásos és kulturális élet címmel a harmadik fejezet mutatja be a régió oktatás- és iskolatörténetét, vallástörténetét, a vallásos élet eseményeit és tereit, a templomok építészeti jegyeit. Aranyos-vidéknek mindig gazdag, sokszínű közművelődési életet tulajdonítottak, számos egyesület, egyesület, önképzőkör alakult a 20. század első harmadában beinduló hullám következtében. A daloskörök, ifjúsági körök, nőszövetségek több ízben ismeretterjesztő előadásokat, irodalmi esteket szerveztek. Főként a régió központjában, Tordán, a szabadidő eltöltésének egyéb polgári módozatai (mozi, színház, koncertek) is kedveltek voltak.

A fejezet legterjedelmesebb részét a helyi kötelekkel rendelkező, a régió művelődési életének fellendítéséhez hozzájáruló neves személyiségek életrajzi adatai teszik ki. A kötetnek ez a része kronológikus rendet követve mutat be 123 aranyosszékie személyiséget, akik különféle tudományterületeken, művelődési és művészeti életben, a sport terén stb. tevékenykedtek. Ez az írástílus miatt is sajátos, akadémikusabb nyelvezetet

használó részfejezet jól elkülöníthető az olvasókönyv többi részétől, a szerző itt már elsősorban a felnőtt korosztályhoz tartozó olvasókat célozza meg. A feladatok, olvasmányok, megjegyzések ebben a részben sem maradnak el, azonban egyes esetekben a hasonló műfajú, tartalmú, üzenetű szövegrészek főszövegben, máskor az olvasmányok között szerepelnek.

A *Hagyományok* című zárófejezet a vidék nyelvjárási jellegzetességei, a szórványosan fennmaradt népviseleti darabok és ezek napjainkig megmaradt funkciói, valamint a lakáskultúra, a szokásvilág és néhány folklórműfaj bemutatására nyújt keretet. A gyorsan polgárosuló és iparosodó vidéken a paraszti kultúra formajegyei viszonylag alacsony arányban maradtak fenn. A szerző a helyi vonatkozások mellett fogalmi bizonytalanságokat tisztáz, csoportosításra alkalmas szempontrendszerrel közöl az ünnepi és mindennapi élet szokásvilágáról. Több folklórműfaj leírásakor (vers, ének, sírfelirat, ballada, eredettörténet, mese, igaztörténet, proverbium) példákat is ad.

Keszeg Vilmos néhány esetben a főszövegen keresztül is interakcióba lép olvasójával, kilép könyvírói szerepéből és kérdező pedagógussá lesz: „Bizonyára tudjátok, hogy...?”, „Emlékeztetünk arra, hogy...”, „Tudnotok kell, hogy...” Ez az attitűd a teljes szöveget behálózó feladványokban teljesedik ki, amelyeken keresztül a diákat továbbgondolására, kisebb kutatásokra, elemzésre, dolgoztatásra, beszélgetésekre biztatja. A gyakorlati jellegű feladatok, olvasmányok, kérdések magas száma (78 feladat, több ebből alpontokra bontva, 46 olvasmány, 17 kérdés, megjegyzés és anekdota) megalapozza a kötet tankönyvként való értelmezését és használatát.

Bár a feladványok közvetlenül a diákoknak szólnak, a tanár közvetítő és irányító szerepe megkerülhetetlen. Több feladat térben is kimozdítja az olvasót, szervezőmunkára készítet (keresd fel a településed lelkészét, polgármesterét, látogass el egy vásárra, szervezz kirándulást, látogass el egy templomba, készíts virtuális múzeumot), beszélgetésre, interjúkészítésre (osztályon belül, szülőkkel, nagyszülőkkel,

szomszédal), vagy dolgozatírásra, vers-, szöveg- és képelemzésre ösztönöz. Az olvasmányok között történelmi iratok, oklevelek, rendeletek sajtóanyagok, közgyűlési jegyzőkönyvek, levéltári források, versek és néprajzi gyűjtések találhatók.

Végezetül úgy gondolom, Keszeg Vilmos új könyve több vonatkozásban is hiánypótló munka: egyfelől műfajiságát tekintve úttörő jelentőségű, másfelől az Aranyos-vidékkel kapcsolatos helyi identitás megerősítésében és a helyi kulturális

értékek gyakorlati megismertetésében van nagyon nagy jelentősége. Lehet, hogy utopisztikus az az elképzelés, hogy belátható időn belül minden táji, történelmi, néprajzi régiónak hasonló honismereti tankönyve legyen, de addig is az itt kidolgozott módszertani és gyakorlati példákon keresztül, a pedagógusok saját szülőföldjükre vonatkoztatva bizalommal használhatják ezt a kiadványt.

Virginás-Tar Emese